
Inhoud

1. Het Nederlandse juridische landschap	11
1.1 Inleiding	11
1.2 Wetgeving	13
1.3 Jurisprudentie	16
1.4 Gewoonterecht	19
1.5 Verdragen	20
1.6 Besluiten van internationale organisaties	21
1.7 Algemene rechtsbeginselen	22
1.8 Soft law	23
1.9 Conclusie	24
2. Publiekrecht en privaatrecht	25
2.1 Inleiding	25
2.2 Algemeen belang versus particulier belang	25
2.3 Hiërarchisch versus nevenschikt	26
2.4 Subjecten in de rechtsverhouding	27
2.5 Handhaving en de rol van de rechter	27
2.6 Europees recht	28
2.7 Conclusie	28
3. Nationaal, internationaal en transnationaal recht	31
3.1 Inleiding	31
3.2 Transnationaal recht	33
3.3 Conclusie	37
4. Hiërarchie of heterarchie?	39
4.1 Inleiding	39
4.2 Voorrang binnen de Nederlandse rechtsorde	39
4.3 De Nederlandse rechtsorde en het Unierecht	40
4.4 Nederlandse rechtsorde en het internationaal recht	43
4.5 Samenloop in transnationaal en internationaal recht	46
4.6 Voorbeelden van onopgeloste conflicten tussen rechtsordes	48
4.7 Conclusie	55
5. Rechterlijke rechtsvorming	57
5.1 Inleiding	57
5.2 Ontdekken en rechtvaardigen	57
5.3 Interpretatie	58
5.4 Rangorde van methoden?	65
5.5 Belangenafweging	65
5.6 Rechtsvorming in de gelaagde rechtsorde	67
5.7 Conclusie	71

6. Democratie	73
6.1 Inleiding	73
6.2 Waarde van de democratie	74
6.3 Nederlandse wetgeving en democratie	78
6.4 Probleem van de inhoudelijke representatie	85
6.5 Europese vertegenwoordigende democratie	90
6.6 Democratie voorbij de staat en de Unie?	112
6.7 Conclusie	113
7. Rechtsstaat	115
7.1 Inleiding	115
7.2 Waarde van de rechtsstaat	116
7.3 Het eerste element: het recht regeert	120
7.4 Het tweede element: kwaliteitseisen aan het recht	123
7.5 Het derde element: een eerlijk proces	126
7.6 Conclusie	132
8. Fundamentele rechten	135
8.1 Inleiding	135
8.2 Enkele kenmerken van fundamentele rechten	136
8.3 Toezicht op de naleving	143
8.4 Debat over het EHRM	145
8.5 Conclusie	163
9. De rechter in de democratische rechtsstaat	165
9.1 Inleiding	165
9.2 Rechtersstaat, gouvernement des juges, magistrocratie, dikastocratie?	166
9.3 Twee perspectieven op de verhouding tussen wetgever en rechter bij rechtsvorming	168
9.4 Argumenten voor het primaat van de wetgever	169
9.5 Een harde grens?	170
9.6 Gezichtspuntencatalogus	172
9.7 Tilburgse school	175
9.8 Conclusie	178
Register	181